

Open Access / Otevřený přístup

Vědecké poznatky se od 17. století šíří v největší míře prostřednictvím odborných časopisů, k nimž mají přístup pouze ti, kteří si jejich archivy předplatí. Zvyšující se publikační poplatky a ceny předplatných tak dokázaly během několika desítek let uzavřít vědu prakticky pouze mezi vědce pocházející z institucí, které mají dostatek financí na nákup elektronických informačních zdrojů.

Ve snaze zajistit volnou dostupnost vědeckých výstupů a výzkumných dat všem bez omezení se začalo na počátku 21. století tvořit hnutí otevřeného přístupu (Open Access, zkráceně OA). Díky myšlenkám tohoto hnutí máme dnes téměř 9 tisíc recenzovaných periodik, jejichž články jsou přístupné online a zdarma. Otevření vědy navíc není výhodné pouze pro čtenáře. Publikování v režimu otevřeného přístupu totiž autorům zajišťuje větší čtenost a tedy i potenciál vyšší citovanosti.

Existují dvě cesty, jak otevřeně publikovat: v otevřených periodikách (zlatá cesta) a v otevřených repozitářích (zelená cesta).

Obsah

- [Zlatá cesta](#)
 - [Zelená cesta](#)
 - [Důležité zdroje](#)
-

Zlatá cesta

Jako zlatá cesta se označuje publikování v otevřených periodikách, jejichž články zpřístupňuje vydavatel. Mezi otevřená periodika se řadí také **periodika s pozdrženým přístupem**, která uvolňují články do otevřeného přístupu až po uplynutí určité časové lhůty, například rok až dva po vydání. Do té doby jsou texty přístupné pouze předplatitelům. Dalším modelem jsou tzv. **hybridní periodika**, která za nadstandardní autorský poplatek zveřejní články otevřeně i těm, kteří si jej nepředplácejí.

Otevřená periodika naleznete v následujících databázích:

- recenzovaná otevřená periodika s dělením na vědní disciplíny shromažďuje databáze [DOAJ](#), která k říjnu 2016 u 55% periodik eviduje výši jejich **autorských publikačních poplatků**
 - online vydávaná periodika s dělením na vědní disciplíny obsahuje databáze [Electronic Journals Library](#),
 - další otevřená periodika včetně modelu publikování poskytuje databáze [SHERPA/ROME0](#).
-

Zelená cesta

Vedle odborných periodik existuje také možnost umístění článků do otevřených

repozitářů. Příslibem zelené cesty bylo nabízení recenzovaných článků vydaných v klasických odborných periodících zdarma a všem. Mnohá periodika však umožňují zveřejnit pouze některou z verzí článku (např. [preprint](#) nebo [postprint](#)).

Unikátní [datový archiv](#) spravuje Sociologický ústav AV ČR, do nějž je možné uložit data ze sociálně-vědných výzkumů. Mezi nejpoužívanější otevřené repozitáře patří archiv vědeckých textů [ArXiv](#) a archiv osiřelých záznamů včetně dat, obrázků a videa [Figshare](#). Seznam otevřených repozitářů dále vedou databáze [OpenDOAR](#) a registr [ROAR](#).

Důležité zdroje

- Na základě direktivy Evropské unie by do roku 2020 měly být v režimu otevřeného přístupu dostupné všechny odborné články vyprodukované v zemích Evropské Unie financované z veřejných zdrojů. Více o této iniciativě se dočtete ze zprávy EU Competitiveness Council [[PDF](#), anglicky].
 - Rozsáhlý návod jak publikovat v otevřeném režimu [[WWW](#), česky]
 - Průvodce Open Access v ČR i zahraničí na stránkách [[WWW](#), česky]
 - Detailní informace rámcového programu pro výzkum a inovace Horizont 2020. [[WWW](#), česky]
 - Kniha Otevřený přístup k vědeckým informacím [[KATALOG](#), česky]
-

Potřebujete něco objasnit, poradit nebo byste si přáli zařídit školení na uvedené téma?

Kontaktní osoba: [Petra Steinbergerová](#)